

اجتماعی

زنان

حماسه سازان گمنام عاشورا

عاطفه قرمی

اشاره:

بی‌شک یک جامعه بالنده و نهضت پویا، نیازمند تشریک مساعی و حضور فعال و زنده زنان و مردان آن اجتماع است. بیشتر مسئولیت مردان غالباً در بیرون از محیط خانه است، اما زنان به دو شکل در ساختن جامعه نقش دارند: یکی نقش ناپیدا و غیر مستقیم از طریق تربیت فرزند و تأثیری که در شوهر آن خود دارند، و دیگری حضور مستقیم در صحنه‌های حساس سیاسی جامعه.

در تاریخ زندگی مردان بزرگ، همیشه زنان فهمیده و اندیشمند و فداکاری بوده‌اند که با کارگردانی ظریف و دقیق خود، نمایی از افتخار و جاودانگی را خلق کرده‌اند؛ زنانی که «از دامن آنان مرد به معراج می‌رود».

این مقاله بر آن است با توجه به گستردگی دامنه سخن، به نقش برجسته زنان در شکل‌گیری و استمرار یکی از حوادث مهم و منحصر به فرد تاریخ، یعنی قیام جاودان «عاشورا»، نگاهی کوتاه و گذرا داشته باشد.

عاشورا را نمی‌توان در قلمرو قشری خاص محدود کرد و تنها نمود آن را جانبازی و فداکاری ۷۲ شهید و الامام دانست. عاشورا عرصه حضور جانانه مردان و زنانی بود که با سلاح ایمان و اعتقاد خود در برابر لشکریان چندین هزار نفری کفر صف کشیدند و حادثه‌های سترگ از غیرت و انسانیت خلق کردند. چه بسا مردانی که در آن صحنه کارزار، با تشویق و تشجیع گرم مادران و همسران خود راهی میدان شدند و به واسطه انگیزه و روحیه بالایی که آنان ایجاد کردند، به فیض و سعادت عظیم شهادت نائل شدند.

اگر بخواهیم نگاهی به نقش تأثیرگذار و پررنگ زنان در قضیه عاشورا داشته باشیم، باید به دو بُعد اساسی «تشجیع و تشویق به جهاد» و «تبلیغ قیام ابا عبد الله» بپردازیم.

نقش زنان در تشجیع به جهاد در رکاب ابا

الله

آنچنان که در تاریخ ثبت شده است، عده‌ای از یاران ابا عبد الله و شهیدان روز واقعه عاشورا، مستقیماً با تشویق همسران یا مادران خود وارد صحنه جهاد شدند و عزم خود را برای همراهی با کاروان شهادت جزم کردند.

یکی از آنان، یار با وفا و فداکار امام حسین بود - زهیر بن قین - بود که ابتدا با وجود تردید در یاری کردن امام حسین، بر اثر تشویق و هشدار همسرش - دبلم دختر عمرو - در راه قیام گام نهاد.

شاید اگر جامعه آن روز از وجود تعداد بیشتری از این همسران فداکار و آگاه برخوردار بود، اشخاص بیشتری همچون «زهیر» به یاری ابا عبد الله می‌شتافتند.

یکی دیگر از این زنان برجسته «ام خَلْف» همسر مسلم بن عوسجه - از شهدای کربلا - بود که پس از شهادت «مسلم» پسرش «خلف» را برای اعزام به صحنه نبرد تشویق کرد و وقتی امام حسین از او خواست به خاطر مادرش از جهاد صرف نظر کند، گفت: «مادرم مرا تشویق به جهاد کرد و گفت جز با یاری پسر پیغمبر (ص) از تو راضی نخواهم شد.» خلف پس از نبرد جانانه به درجه رفیع شهادت رسید.

البته چنانکه از شواهد تاریخی برمی‌آید، درباره این قضیه یک نقل با دو نام متفاوت وجود دارد. (ام خلف و ام وهب) و احتمال می‌رود نام «ام وهب» و پسرش «وهب» صحیح‌تر باشد.

زن آنچنان موجود پیچیده‌ای است که حتی در مقاطعی از تاریخ، سرنوشت صلاح و فساد اجتماع با قدرت تدبیر و تحلیل او گره می‌خورد و اگر زن در این موقعیت‌ها بتواند به خوبی سِرِه را

از ناسره باز شناسد و نقشی فعال در تقویت روحی و تغذیه فکری مرد ایفا کند، چه بسا اتفاقات تلخ تاریخ به واقعیت‌هایی شیرین و نیکو تبدیل شوند.

نقش زنان در تبلیغ نهضت ابا

عبد الله

نقش پر رنگ زنان در تبلیغ نهضت بی‌مثال عاشورا، نقشی غیر قابل انکار است. نقشی که اگر در آن مقطع توسط حضرت زینب (س) به خوبی ادراک و ایفا نمی‌شد، چه بسا تمام اهداف والای آن قیام عظیم عقیم می‌ماند و خاطره آن جانبازی‌های بی‌مثال از ذهن تاریخ زدوده می‌شد و در یک کلام «کربلا در کربلا می‌ماند اگر زینب (س) نبود»

به یقین می‌توان گفت امام حسین باتدبیر و

حسابگری دقیق، زنان و فرزندان را همراه خود به کربلا برد، تا راوی رنجها و گزارشگر وقایع و فجایعی باشند که در راه حقیقت بر سر منادیان حق و حقیقت آمد و آنان باید می‌بودند، تا سلطه یزیدی نتواند بر آن جنایت عظیم، پرده بکشد و واقعیتها را دگرگون وانمود کند. از این رو وقتی ابن عباس از سید الشهدا می‌پرسد: «چرا زنان و کودکان را به عراق می‌بری»، ایشان پاسخ می‌دهند: «قد شاء الله ان یراهن سبايا...» خدا خواسته که آنان را اسیر ببیند. و این اشاره به همان برنامه حساب شده دارد.

دستگاه جبار حاکم با سیاست‌های پیچیده‌سانسور و تزویر چنان می‌اندیشید که می‌تواند طلوع و غروب ۷۲ خورشید عاشورا را

در مسلخ کربلا از نگاه ناقد تاریخ پنهان کند و

با تبلیغات سوء خود، حقیقت را تفسیر به رأی کند. قیام فرزند رسول خدا را به

عنوان قیام عده‌ای «خارجی» برای خروج علیه خلیفه مسلمین تعبیر

کردند و اذهان خفته جامعه را

همچنان در خاموشی و خفقان نگاه داشتند. و یقیناً اگر در این

مقطع سخنان و افشگری‌های اهل بیت و به ویژه دختر ارشد

شیر خدا - زینب کبری (س) -

و بیمار کربلا - امام سجاد -

نبود که لذت پیروزی نظامی را در کام یزید و ابن زیاد چون زهر تلخ کنند

و جلوی تحریف تاریخ را بگیرند، آنچه آنان می‌خواستند، پیش می‌آمد.

زینب قافله سالار کاروان اسارت بود. اسیری

که در بند، سرود آزادی سر داد؛ آنچنان که پس از قرن‌ها صدای رسای حیدری‌اش هنوز در حافظه تاریخ باقی است. غیر از خطبه معروف حضرت زینب (س) در کوفه، یکی دیگر از سخنرانی‌های کوبنده و آتشین، سخنرانی فاطمه دختر امام حسین بود که سخنان او آنچنان در مردم اثر کرد که همه به گریه افتاده و می‌گفتند: «ای دختر یاکان بس است! دل‌های ما را سوزاندی،

سینه‌های ما را تنگ کردی و اندرون ما را آتش زدی.»
 پس از او ام کلثوم - دختر علی (ع) - به ایراد سخنان پرداخت و آنچنان با سخنان خود مردمان را منقلب کرد که راوی می‌گوید: «پس از سخنان او صدای ضجه و گریه و زاری مردم بلند شد.»

بیان این مطالب در مجموع علاوه بر اینکه احساسات مردم را برمی‌انگیخت، باعث می‌شد واقعیت‌های آن حادثه شگرف از دستبرد تحریف و سانسور در امان بماند.

نقش زنان در عصر کنونی

زنان امروز با الگوگیری از زنان عاشورایی، نه تنها با نقش آفرینی خود در اصلی‌ترین هسته اجتماع؛ یعنی خانواده موظفند بستری مناسب برای رشد و بالندگی همسر و فرزندان فراهم آورند، بلکه باید با دیدی نافذ به واقعیت‌های اجتماع بنگرند و مسؤلیت خویش را به عنوان نیمی از جمعیت جامعه به سرانجام برسانند.

پیروزی انقلاب اسلامی ایران علاوه بر تأثیرات عمیقی که در بُعد سیاسی در سطح داخلی و بین‌المللی داشت، در زمینه فرهنگی نیز توانست به حق، انقلابی عظیم و فراگیر ایجاد نماید که یکی از ابعاد آن، تغییر الگوی موجود از زنان موفق و نمونه عرصه‌های مختلف و فراهم نمودن زمینه حضور زنان مؤمن و بسا انگیزه بود. اگر قبل از پیروزی انقلاب و در زمان رژیم منحوس پهلوی می‌خواستند الگوی مناسب و نمونه‌ای موفق از یک زن اصیل ایرانی به دنیا معرفی کنند، مسابقه ننگین دختر شایسته سال را با معیارهای سختی چون قد و وزن و چشم و ابرو برگزار می‌کردند و پس از این انتخاب، عکس او را در تیراژ وسیعی در سطح نشریات منتشر کرده و به این وسیله اعلام می‌کردند که اندیشه و شرافت و عفت؛ هیچ جایگاهی در معیار و میزان برتری زنان ندارد و آنچه مهم است این است که زن بتواند با تحریک پست‌ترین و حیوانی‌ترین غرایز بشری، نقش مهم خود را به عنوان ابزار دلبری و فریبندگی ایفا نماید. اما پیروزی نهضت مبارک امام خمینی (ره) توانست این معیارها را به معیارهای تعهد و تخصص تبدیل کند، تا جایی که زنان در این زمان توانستند ضمن حفظ حدود و قیود دینی، پست‌های حساس و تأثیرگذاری را به دست آورده، بر کرسی استادی تکیه بزنند و حتی دوشادوش مردان با پوشیدن لباس رزم، از انقلابشان دفاع کنند. و این تأثیرگذاری تنها در مرزهای جغرافیایی ایران محصور نماند و امروز جای جای جهان و از جمله فلسطین شاهد شهادت‌های نابی است که نام زیبای عملیات استشهادی به خوبی گرفته است. عملیات استشهادی یعنی اوج یقین، اوج عزت و در این میان نام درخشنده زنان و دخترانی که آگاهانه و با اشتیاق لباس شهادت بر تن کرده و در راه دفاع از آرمان والای خود به سوی رستگاری عظیم شتافتند، هیچگاه از حافظه تاریخ پاک نخواهد شد. و این رفتارها جز با تأسی از آرمان زنان عاشورایی معنا و مفهومی ندارد.

منبع:

۱. پیام‌های عاشورا، جواد محلاتی، ۲. فرهنگ عاشورا، جواد محلاتی، ۳. مجله حکومت اسلامی، شماره ۲۶، ۴. بررسی تاریخ عاشورا، دکتر آیتی، ۵. قیام امام حسین (ع)، سیدجعفر شهیدی.

عکس: مهدی رضایی مهر